

HET SESTE DEEL

Des

Nederlandtsen Kruydt-boecks,

B E S C H R Y V E N D E

De Geslachten / Gedaente / Plaetse / Tijd / Aert / Krachten / ende Medicinael gebruyck van alderhande Distelen ende Dooznachtige planten / soo wel die in de Nederlanden in 't wilde opwassen / als die in de Hoven onderhouden worden.

Beemdt-distel, in 't Latijn *Carduus Pratenfis*.

Geslachten.

An de Beemdt-distel wordt hier te Lande twee soorten gebonden.

Gedaente. De eerste soorte schiet met ronde steelen omtrent drie ofte vier voeten hoogh op / ende is met langhwerpighe breedte / ghesneden / ende rondtom met scherpe doornen getwapende bladeren bewassen. Op de toppen van de steelen draegt het langhwerpighe-ronde / routwe Distelbolleken / uyt het midden van de welke purpere bloemen te voorschijn komen. Het langhwerpighe zaet lept in hayznachtige wollichheit beslooten. De wortel is zwart ende langh.

De tweede soorte is de boorgaende eenigsins gelijk / maar de bladeren zijn smalder / dieper gesneden ende met scherper doornen beset : het zaet is kleyn ende wit / ende de wortel met veel beselingen behangen.

Plaetse. Dese twee soorten van Beemdt-distel worden in de Beemden ende op grasachtige plaetsen gebonden.

Tijdt. Sy bloeyen in July ende Augustus.

Aert en Krachten. De Beemdt-distelen worden als onnut tot Medicijne / in geen gebreeken gebruyck.

Gemeyne Wegh-distel, in 't Latijn *Carduus Silvestris*.

Gedaente.

Dese Distel brengt voort veel ronde steelen ende zijde-scheuten / met veel lange / breedte / ende diep gesneden bruyngroene bladeren bewassen : de steelen en de bladeren zijn met scherp-steekende doornen beset ; uyt de ronde ende steekende Distelbolleken spruyten schoone purpere bloemen. Het zaet is dat van de eerste soorte van Beemdt-distel gelijk. De wortel is kort ende met veel beselingen behangen.

Plaetse. Dese Distel groeyt hier te Lande overbloedigh aen de kanten van de Wegen ende Velden.

Tijdt. Gemeyne Wegh-distel draecht zijn bloemen in July ofte Augustus.

Aert en krachten. Dese Distel is warm van aert / maar wordt tot geen gebreeken gebruyck.

H 2

Witt

Witte Wegh-distel, in 't Latijn
Spina alba Silvestris.

Geslachten.

VAn de Witte Wegh-distel vindt men hier te Lande twee soorten / d'een met breedte / ende d'ander met smalle bladeren.

Gedaente. De eerste soorte verkrijgt lange / breedte / diep gesnede bladeren / de welke aen de kanten met scherpe doornen beset / ende voorts met een sachte ende witte wolachtigheyt bekleet zijn. Tusschen dese bladeren springt een hooge steel voort / die met eenige hoekachtige vellekens behangen / ende met scherpe doornen gheswapent is. Op de top van de steel ende zijde-scherten / komen rouwe ofte doornachtige bollen te voorschijn / voort brengende paerlse bloemen / die van veel draepkens te samen geset zijn. Dese vergaen zijnde behatten de bollen in sich langhwerpighe zaet / in wolachtigh dons bewonden. De wortel is wit / hardt ende diep in de aerde sinkende.

De tweede soorte is de voorgeaende ghelijck / alleen in grootte van de selve verschillende.

Plaetse. De kanten van de Wegen / Ackerz ende ongebouwde santachtige gronden zijn met dese Wegh-distelen beset.

Tijdt. Sy bloeyen in Juny, July ende Augustus, ende ondertusschen wordt het zaet rijp.

Aert en Krachten. Dese krukden zijn warm van aert / ende worden weynigh tot Medecijne gebruycht. Galenus.

Dry-distel, in 't Latijn *Carlina Silvestris*.

Ghedaeente.

Ut de dunne wortel van dese Distel springt een recht opstaende ronde steel / die met lange / smalle / diep gesnede en rontom de kanten met scherpe doornen besette bladeren betwassen is. Op de toppen van de steelen heeft het rouwe ofte doornachtige

knoppen ofte bollen / voort brengende een hant-wijse krukne / de welke rontom met bleek-geele bladkens beset is.

Plaetse. De Dry-distel vindt men hier te Lande by de Wegen ende op ongebouwde plaetsen.

Tijdt. Dit Gewas bloeyt in July ende Augustus.

Aert en Krachten. Dry-distel is warm van aert / maer sijn besondere krachten ende werkinge zijn noch onbekent. Donæus.

Ever-wortel, in 't Latijn *Carlina Chamaleon Albus*.

Geslachten.

Dit Gewas wordt in grootte ende kleyne Ever-wortel onderscheyden.

Gedaente. De grootte Ever-wortel verkrijgt lange ende smalle bladeren / die aen beyde

heyde zijden diep gesneden / aen de hoeken met scherpe doornen gewapent / ende in 't midden met een root ribbeken versien zijn. Tusschen dese bladeren brenghet het een sieel voort / een spanne ofte meer hoogh / met gelijcke bladeren bewaesen. Op de top van de sieel spruyt eerst een rouw ende scherpstekent plat bolleken voort / 't welck sich openende een breede bloeme vertoont / die in 't midden van veel kleyne dzaephens gemaect / ende rondtom met langhwerpige witachtige bladekens beset is. Na dese volghet grauw ende dun zaet / in harsachtige wolligheyt beslooten. De wortel is redelijck langh / voos ende gespleten / van verwe bygn / van reuck sterck ende van smaech wat bitterachtigh.

Kleyne Ever-wortel, van Lobel in 't Latijn *Carduus acaulis Septentrionalium* ghe-naemt / is de voorgaende van gedaente ende bladers gelijk; maer de kerben zijn minder ende botter: de bloeme purper / ende de bolleken / die van de gemeene Distel gelijk / veeltijds sonder sieel ende altemets met sieelkens.

Plaetse. De groote Carlina werdt hier te Lande in de Hoven vande Liefhebbers der Kruiden onderhouden: Maer de kleyne soorte groeyt aen de kanten van de Ackers van Walsch-Nederlandt.

Tijdt. Heyde de soorten bloeyen in July ende Augustus.

Oeffeningh. De groote Ever-wortel wort in de Hoven op sabelachtige grondt door het zaet aengewonnen.

Aert en Krachten. De wortel van Carlina is warm ende droogh in den derden graedt / openende / de Urin ende 't zweet drijvende / ende het senijn ende besmettinge wederstaende van krachten. Brunfelsus.

Medicinael gebruyck. Voor Pest, Zijdepijn, spanninge der Zenuwen, verstoptheyt vande Lever, Mildt ende Maent-stonden, ende de Steen der Blase: Neemt van de gedrooghde wortel een vierendeel loots / sijn gestooten zijnde / geeft het met Wijn ofte senigh ander nat in. Ofte neemt van de

wortel een loot / ziedtse op in een half pintje Water ofte Wijn tot dat de helft versoden is / ende laet het op een reys gebruycken. Matthiolus, Brunfelsus.

Voor Koorts en uyt verstoptheden ontsaen: Neemt van het sap van dit gewas een loot / ende geeft het met Wijn ofte Water te dincen. Apuleius.

Voor Water-sucht: Neemt Ever wortel, Maeghe-palm, Gamanderlin ende Velt-cypress van elck even veel / maect hier van een poep / van 't welcke ghy met gewaterde Wijn een half loot ingeben sult. Ravelingius.

Voor Tandt-pijn: Neemt Ever-wortel, knautse ende houtse in de mont. Dodonæus.

Kruys-distel, in 't Latijn *Eryngium*.

Geslachten.

Van dit Gewas vindtmen in de Nederlanden twee soorten; het eene is Zee-
cryn.

eryngium, ende het ander Velt-eryngium genaemt.

Gedaente. De eerste soorte ofte Zee-eryngium brenghet voort breedachtige / gelijvige / ende upt den graenlwen witachtige bladeren / die rondtom de kanten gehoekt ende op sommige plaetsen met scherpe doornen beset / ende aromatisch van smaech zijn. Op de dicke / ronde / ende omtrent een voet hooge steelen komen ronde ende rouwe ofte scherpe stekende bollekens te voorschijn / van onderen met ses stekende ende sterre-wijs staende bladkens beset / die neffens de knoppen ofte bollekens schoon blaeuw van verwe zijn. Upt het midden van dese bollekens spruyten blaeuwe bloemkens / met witte inthangende draepkens verciert. De wortel is seer langh / geknoopt ende witachtigh van verwe.

Velt-eryngium heeft oock breede / diep gekerfde ende met scherpe doornen gewapende bladeren. De steel brenghet veel zijdescheuten voort. De scherpe bollekens ende bloemen zijn de voorgaende soorte gelijk / maer klepnder. De wortel is mede langh / maer niet geknoopt / van buyten bruyn ende van binnen wit.

Plaetse. Zee-eryngium groeyt op de Dymmen van Zeelandt, Vlaenderen ende Hollandt, ende aen de kanten van de Zee. Velt-eryngium wordt gevonden in de Heide / ende neffens de sandtrachtige Ackeren ende Wegen.

Tijdt. Heyde dese Distelen bloeyen hier te Lande in Juny ende July.

Aert en Krachten. De wortel van Kraysdistel is getempert in warmte ende matelijck verdroogende van aert / openende ende de Arijn drijvende van krachten. Galenus.

Medicinael gebruyck. Voor Buyck-pijn, Geel- ende Water-sucht: Neemt van de wortel vier loot / koeckts op in Wijn ofte Water tot een pint / ende laet hier van dickwils gebeycken. Fuchsius.

Voor 't Graveel: Neemt de gedrooghe wortel / Daucus-zaet van elcks een half viereendeel loots / sijn gestooten zijnde laet het

met Wijn ofte oude Mee in nemen. Joh. Stocker.

Voor verstoptheyt ende verkouthet van de Lijf-moeder: Neemt van de wortel een viereendeel loots / Nardus-zaet een half viereendeel loots / stoort dit te samen tot een sijn poeper / om met Poley-water in te geven. Dodonæus.

Voor pijn voor 't Herte: Neemt van de gedrooghe wortel een viereendeel loots / ende laet het met gedistilleert water van Bornagie ende Confilie de Greyn in nemen. Matthiolus.

Bastaert Krays-distel, in 't Latijn

Eryngium Spurium quartum Dodonæi.

Eryngium Montanum recentiorum Lobelii.

Gedaente.

At Gewas verschilt veel van de oprechte Eryngium, en brenghet voort aen sijn geknoopten en getackten steelen drie ofte vijf by een geboeghe langhwerpig / smalle / en saegh-wijs gekerfde bladeren. Op de toppen van de steelen draeght het krans-wijs by een vergaderde klepne witte bloemkens / die van langhwerpig / welrieckent / en schiep zaet gevolgt worden. De wortel is langh en witachtigh.

Plaetse. Dit kruidt wordt in Vlaenderen in sabelachtige gront / en buyten Brugge omtrent Blanckenberge veel gevonden.

Tijdt. Het bloeyt in Juny en July.

Aert en Krachten. Dese Bastaert Eryngium is warm en droogh van aert / openende / verteerende en matelijck dooz-slijdende van krachten. Matthiolus.

Sterre-distel, in 't Latijn *Carduus*

Stellatus.

Gedaente.

De Sterre-distel brenghet eerstelijck voort langhwerpig / diep gesneden / ende met sachte wolachtigheyt bedekte bladeren; tusschen de welcke de steelen voort spruyten / die

die omtrent anderhalven voet hoogh opschieten / ende in verscheide zijde-scheuten gedeelt zijn. De bladeren ofte steelen zijn niet geen doornen beset / maer de langhwerpighe bolleken / die sich op de toppen van de steelen vertoonen / zijn niet de selve gewapent / uyt het midden van de welken paerste ofte ook wel witte bloemen voort komen / ende daer na rondachtigh plat zaet.

Plaetse. Dese soorte van Distel bindtmen in Brabant ende in Zeelandt op ongebouwde plaetsen.

Tijdt. Het draecht zijn bloemen in Juny, July ende Augustus, ende ondertusschen wordt het zaet rijp.

Aert en Krachten. Sterre-distel is warm van aert / ende den Arijn sterckelijck drijvende van krachten. Van sommige wordt het alle de werckinge van Kruid-distel ofte Eryngium toe geschreven. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor het Graveel en om den Arijn af te drijven: Neemt van het zaet een half vierendeel loots / sijn gestooten zijnde geeft het met Wijn in. Ofte neemt van de wortel twee handen vol / snijse kleyen / ende kookte op in genoeghaem water tot een pint / door-gelegen zijnde / maect het soet met Honigh ende laet hier van drincken. Dodonæus.

Voor verstoptheyt des Levers, onsfuyverheyt des Bloets, langhduurende Koortsen; ende de Pocken. Hier tegen gebruycht het gedistilleerde water van dit gehele kruidt / drie oncen t'effens ingenomen. Baptista Sardus.

Gulden-distel, in 't Latijn, *Cardus Chrysanthemus*.

Gedaente.

DE Gulden-Distel verkrijght veel recht opstaende / ronde / ende in verscheide zijde-scheuten verdeelde steelen / die niet langhwerpig / diep gesneden / ende niet scherpe doornen gewapende doncker-groene bladeren behaagen zijn. Uyt de doorsprongh

der bladeren komen gescheubde bolleken te voorschijn / voort brengende gondt-geele bloemen / die van de Cichorey seer wel geslijckende; na desen volghet breedte ende plat zaet / maer in geen wolachtigheyt betonden. De wortel is langh / omtrent een duym dick ende soet van smaeck. Dit gewas is niet een melck-achtigh sap verbult.

Plaetse. Dit kruidt wordt hier te Lande alleen by de kruidt-beeminders in de Hoven gebonden.

Tijdt. Het bloeyt van Juny af tot in de Herfst.

Oeffeningh. De Gulden-distel wort hier te Lande van zaet / in bette ende wel-bereyde aerde gezaet zijnde / aengeteelt.

Aert en Krachten. Dit Gewas wordt selden tot Medecijne gebruycht / nochtan wordt het selve een kracht / om den Arijn af te drijven / toe-geschreven. Plinius.

Roomsche-distel, in 't Latijn *Cardus Sphaerocephalus*.

Geslachten.

VAN dit Gewas worden hier te Lande meest twee soorten gebonden: te weten Niet-stekende ende scherpe Roomsche-distelen.

Gedaente. De eerste soorte brengt voort seer hooge steelen / niet lange / breedte / diep gesneden ende sterck-riekende bladeren beladen / die aen de bovenste zijde groen ende aen de onderste asch-verwigh zijn. Op de toppen van de steelen komen ronde rouwe bollen voort / uyt de welke kleyne witte bloemkens / in 't midden niet blaauwe draepkens verciert / voort-spruyten. Het zaet is langhwerpig ende ruyghachtigh. De wortel is dick ende in veel zijde-wortelen gedeelt.

De tweede soorte heeft kleynder steelen ende bladeren / maer die niet seer scherpstekende doornen beset zijn / ende tusschen de bloemkens komen noch eenige harde stekeling te voorschijn.

Plaetse. De Roomsche-distel wordt hier te

te Lande alleen in de Hoben onderhouden / en is aldaer van byeenit zaet voort gebracht.

Tijdt. Dese Distelen dragen haer bloemen in Juny ende July, een Jaer na datse gezaeyt zijn.

Oeffeningh. Dit Gewas wil in sabelachtige aerde gezaeyt zijn.

Aert en Krachten. Roomsche - Distel is warm ende droogh van aert / maer zijn herdere krachten zijn tot noch toe onversocht gebleven. Dodonæus.

Distel met wolachtige Bloem-knoppen, Monnicks-kruyne, in 't Latijn *Carduus Erioccephalus*.

Gedaente.

Dese Distel heeft seer hooge dicke steelen / met groote ofte lange diep-gesneeden / ende met doornen gewapende bladeren bewassen / die aen de onderste zijde grijs / dan aen de bovenste zijn. De dicke bloem-bollen zijn met veel doornen ghewapent / doch niet soo veel wolachtigheyt bedekt / dat de selve maer een wepnigh uytsteken: boven op dese knoppen sich de paerse bloemen / van veel draepkens t'samen geset / vertoonen. Het langhwerpigh zaet leyt in wolachtigh hant bewonden. De huyne wortel is langh ende matelijck dick.

Plaetse. Dit Gewas is in de Nederlanden van byeenit zaet in de Hoben aengegroeyt.

Tijdt. Het bloeyt in Juny ende July.

Oeffeningh. Dese Distel, om datse des winters bergaet / moet alle Jaeren in Maert ofte April in sabelachtige aerde gezaeyt worden.

Aerten Krachten. De wortel van dese Distel dyijt mede den Urin af. Lobel.

Wilde Carthamus, Wildt Bastaert
Saffraen, in 't Latijn *Carthamus*
Silvestris, Attractilis.

Gedaente.

Uit de matelijcke dicke wortel van de wilde Carthamus spruyt een rechte ende

boven-waerts in sommige zijde-scheuten verdeelde steel / de welcke niet lancpige / ghekerfde ende scherpe bladeren versien is. Op de toppen van de steelkens komen bolleken / met smalle ende scherpe stekende bladerkens beset / te voorschijn / ende daer uyt spruyten bleek-geele ofte purpere bloemen / uyt veel kleyne draepkens t'samen geset. Het zaet is huy / bitter van sinaeck / ende dat van oprechte Carthamus van gedaente gelijk.

Plaetse. Dit Gewas wordt hier te Lande alleen in krupt-lief hebbers Hoben gevonden.

Tijdt. Het bloeyt in July, ende het zaet wordt in Augustus ofte September rijp.

Oeffeningh. Het moet alle Jaer in de Lente in wel bereyde Aerde ghezaeyt worden.

Aert en Krachten. Wilde Carthamus is verdroogende van aert / ende een wepnigh verdepnende ofte teerende van krachten. Galenus.

Carduus Benedictus.

Gedaente.

Dit krupt heeft ronde ende meest lange de Aerde krippende steelen / met lange / diep gesneden ende met sachte doornkens gewapende bladeren bewassen: soo wel de bladeren als steelen zijn niet een dunne wolachtigheyt bedekt. Op de toppen van de steelen spruyten ronde bolleken / met lange stekende bladerkens ende doornen beset / voort brengende geele bloemen. Daer na volght grauwlanchachtigh zaet / aen het bovenste eynde met kleyne doornkens versien. De wortel is wit ende met veel beefelingen behangen.

Plaetse. De Carduus Benedictus groeyt hier te Lande alleen in de Hoben.

Tijdt. Dit gewas draecht zijn bloemen in July ende Augustus, ende ondertusschen wordt het zaet rijp.

Oeffeningh. Men zaeyt dit krupt alle Jaer in Maert in 't wassen van de Maen.

Aert

Aert en Krachten. De Carduus Benedictus is warm ende droogh in den tweeden graedt / openende / verdeplende / zweet-drijvende / de verrottinge ende besmettinge wederstaende van krachten. Galenus.

Medicinael gebruyck. Voor verstoptheyt van de Lever, Mildt ende Lijf-moeder, vervuylde Maegh ende Wormen des Buycks: Neemt Carduus Benedictus twee handen vol / koocht dit in soo veel Wijn tot dat'er een pint oberigh blijft / van 't welke men alle morgen een klein roemertje vol van drijcken sal. Brunellus, Fuchsius.

Voor langduurende Koortsen, besmettelijcke Siekten ende de Pest: Neemt het poeyer van de bladeren een vierendeel loots / ende geeft het met gedistilleert Carduus Benedictus water te gebruycken / om warm toe-gedeckt zijnde / daer op te zweeten. Ofte neemt zout van Carduus Benedictus twee

tigh greyn / Sproop van het sap bereydt een once / gedistilleert water een half mutsen / vermengt dit te samen om op een reys in te nemen.

Voor een benauwde ende sluymige Borst: Neemt Carduus Benedictus poeyer een vierendeel loots / ende geeft het met Wijn in. Dodonæus.

Voor Water-sucht, Geel-sucht ende slauwhertigheyt: Bereydt een afziedsel van de bladeren in schoon water / ende laet hier van twee ofte driemaal daeghs drijcken. C. Durantus.

Voor Pleuris ofte Zijde-pijn: Neemt van het zaet een vierendeel loots / stoot het fijn ende geeft het met gedistilleert water van 't selfde kripdt in. Dodonæus.

Voor holle Zeeren ende loopende Gaten: Neemt van de groene bladeren twee handen vol / kneust in een Moortier / doet'er by een vierendeel Berckens-reusel / laet het te samen op een sacht vuur opzieden / daerna drukt het door een doeck / ende vermengt'er soo veel Cartwen-meel onder als van noden sal zijn. Arnoldus de Villa Nova.

Voor Wonden: Indien men dit kripdt in het begin van Juny versamelt / heeft het groote kracht om versche Wonden te genesen / maer op andere tijden niet. Joh. Schroderus.

Onser Vrouwen Distel, Melckdistel, in 't Latijn Carduus Mariæ.

Gedaente.

DEse Distel heeft gladde / seer brede / groote / rondte. De kanten gekerfde / ende met scherpe doornen gewapende bladeren / bleek-groen van verwe / maer met veel Melck-witte strepen ende placken doorloopen: tusschen dese bladeren brengt het een hooge steel voort / wiens toppen met ronde ende scherp-stekende bollen beladen zijn / uit de welke de paerste bloemen voort spijnten. Het platte ende bleek-paers zaet leyt in wolachtigh hant beslooten. De wortel is langh / dick ende wit.

2

Plaetse.

Plaetse. Dit Gewas werdt dickwils in de Moes ende andere Hoven wassende gevonden.

Tijdt. Het bloeyt in Juny ende July.

Aert en Krachten. Melck-distel is warm ende droogh in den tweeden graedt / openende / ende de Heijn drijvende van krachten. Fuchsius.

Medicinael gebruyck. Voor 't Pleuris ofte Zijde-pijn, Graveel ende Geel-sucht: neemt van het zaet een vierendeel loots / sijn gestooten zijnde geeft het met Carduus Benedictus, Pietercelie-water ofte Wijn in. Andere bereyden van het selve een melckje / ende laten daer van dickwils gebruycken. Joh. Schroderus.

Artissocken, in 't Latijn *Cinara*.

Gedaente.

Dit Gewas heeft breede / langhwerpighe / ende diep gesneden aschwerwige

bladeren; tusschen de welcke een hooge steel doort komt: op wiens top sich een ronde ende boven spits toeloopende geschubde bol vertoont / de welcke sich openende een bloem / van blaeuw-paerse draden / samen geset / te voorschijn brenghet. Het brynn ende lancachtigh zaet is met wolachtigh hazzomwonden. De wortel is dick ende langh.

Plaetse. De Artissocken worden in de Hoven overbloedigh onderhouden.

Tijdt. In Augustus komen de geschubde ende siekende bollen te voorschijn.

Oeffeningh. De Artissocken worden dooz de zy-scheuten der oude planten vermenichvuldigt / ende op moerachtige goede gront twee voeten wydt van malkanderen verplant.

Aert en Krachten. De Artissocken ende voornamentlijk der selver stoelen / zijn warm ende droogh in den tweeden graet / ende den Heijn af-drijvende van krachten. Galenus.

Medicinael gebruyck. Voor de Droppel-pisse, opstoppinge des Urijns, Water-sucht, ende quaet-aerdige ontvloeyinge des Zaets: neemt van de wortel van dit gewas vier loot / waschtse schoon / snijdtse in kleyne schijven / ende koochtse in een pint wijns / tot dat de helfte versoden is / ende laet die wijn in twee repsen gebruycken. Dit jaeght af dooz de Heijn alle vuylichheit des bloets / soo dat de Heijn daer geweldig af stincht. Dodonaeus.

Kaerden, in 't Latijn *Dipsacus*, *Labrum Veneris*.

Geslachten.

Dit Gewas is in Tamme ende Wilde-Kaerden onderscheyden; waer van de Wilde wederom tweederley zijn / te weten Groote ende Kleyne Kaerden.

Gedaente. Tamme-kaerde brenghet voort lange / breede / booz spits toeloopende / ende rondtom de kanten saegh-wijs geschaerde bleek-groene bladeren; tusschen de welcke

een

een seer hooge steel voort spruyt / in verscheyde zijde-scheuten verdeelt, dese zijn met scherpe doornen gewapent / ende met eenig geleeden ofte knoopen versien / upt de welcke altydt twee tegen malkanderen overstaende bladeren voort komen; dese bladeren zijn met haer eene eynde seer dicht aen de steel gevesticht / ende rondtom de kanten / als oock aen de middel-ribbe / met scherp-stekende doornkens versien. Op de toppen van de steelen komen langhwerpigende stekende bollekens / die eygentlijk Kaerden genoemd worden / te voorszijn; tusschen de omgebogen stekeling van dese bollekens / vertoonen sich witte bloemkens / een Wyen-hupskien niet ongelijck / waer in daer na bitterachtigh ende plat zaet gebonden wordt. De wortel is wit ende matelijck langh.

De groote wilde soorte verschilt alleen van de voorgaende / dooz dien de routwe bollekens van de selve met langer / slapper / ende rechter doornkens gewapent / en de bloemen niet wit / maer bleek-paers van verwe zijn.

De kleyne wilde Kaerde is de groote soorte van bladeren wel gelijck / maer de steel schiet veel hooger op / ende de bollekens ofte Kaerden zijn veel kleynder ende ronder.

Placse. De tamme Kaerden vindtmen in de Hoven ofte op Bouwlanden. De wilde soorten groeyen van selfs op waterachtige bochte gronden.

Tijdt. Dese krupden bloeyen in Juny ende July, ende in de Herfft bergadert men de Kaerden, te weten van de tamme soorten tot het gebruyck.

Aert en Krachten. De Kaerden zijn hout ende droogh in den tweeden graedt / tamen-treckende ende wat afvagende van krachten. Galenus.

Medicinael gebruyck. Voor overvloedige Maent-stonden ende Buyck-loopen: Neemt man de bladeren een goet deel / ziedtse op in Wijn tot datse murw zijn / ende leghtse pap-wijs op de Bupck. Dodonæus.

Voor bloedende Speenen ende Wratten

van de selve: Neemt van de bladeren soo veel van nooden is / kooktse murw in Wijn / ende leghtse op het fondament. Fuchsius.

Voor Fistelen ende loopende gaten van den Aersdarm: Neemt de versche wortels / kooktse tot datse murw zijn in Wijn / siortse in een Wortier tot een salsken. Matthiolus.

Voor roode ende schemerende Oogen, Placken ende Sproeten des Aengesichts: Bergadert het water / t welck tusschen twee Kaerden-bladeren behouden wordt / ende waseht u daer mede dickwils. Ravelingius.

Voor Ydelhoofdigheyt: Neemt het gestooten krupdt / ende bindt het op het hael geschooren Hoofte. P. Creiscentius.

Cirsium.

Gedaente.

Cirsium brenghet voort recht opstaende hooge steelen / die in verscheyde zijde-

tacken gedeelt / ende met bzeede / langhwerpig / booz spits toeloopende / ende met klepne dooznen gewapende bladeren bewafsen zijn. Op de toppen van dese steelen fiet men een vergaderingh van klepne gesnipelde bladkens / upt de welke een rontw distel - bolleken voort komt / voort bzeegende een purper-roode Bloem / van klepne draepkens t'samen vergadert. De Bloem vergaen zijnde / buyght sich het distel-bolleken nederwaerts. Het zaet is blinckende / dat van andere Distelen gelijk. De wortel verspreydt sich dooz veel beselingen / ende blijft lange in 't leven.

Plaetse. Dit kruidt vindt men aen de Zee-kant van Zeelandt, Vlaenderen ende Hollandt.

Tijdt. Het bloeyt in de Somerse Maenden.

Aert en Krachten. De werckinge van dit gewas is tot noch toe verborzen ende niet ondersocht geweest. Dodonæus.

Dauw-distel, Gansen-distel, Hassen-distel, in 't Latijn *Sonchus*.

Geslachten.

Dat Gewas wordt in sachten, stekende ende Zee-Sonchus onderscheyden.

Gedaente. De eerste soorte heeft een kantige holle ende somtijds wat roodachtige steel / met groene / bzeede / ende aen de kanten diep gesneden bladeren bewassen. Op de toppen van de steelen bzeinght het geele bloemen / van veel bladkens by een vergadert / voort. Het plat / kleyn ende langhwerpigh zaet leyt in wolachtige bolleken beslooten. De wortel is met veel beselingen behangen. De steelen ende bladeren behouden in sich een melkachtigh sap / 't welck wanneer de selve gebroken worden te voorschijn komt.

De tweede soorte verschilt van de eerste / dooz dien sijn bladeren soo diep niet gesneden / maer rontom de kanten met scherpsiekende dooznikens beset zijn.

De Zee-Sonchus is de tweede soorte seer gelijk / maer sijn rootachtige steelen ende bladeren zijn met rouwer ende scherper dooznen gewapent.

Plaetse. De eerste ende tweede soorte vindmen hier te Lande in de Aekers ende Moes-hoven. De derde soorte ofte Zee-Sonchus groeyt op de Aekers in Zeelandt ende Vlaenderen, de welke niet verre van de Zee gelegen zijn.

Tijdt. De Dauw-distel bloeyt in Juny ende July.

Aert en Krachten. Dese kruiden zijn koudt ende droogh van aert / ende een weynigh t'samen-treckende van krachten. Galenus.

Medicinael gebruyck. Voor Flerecijn uyt hitte ontsaen: Neemt de versche bladeren / stoofse kleyn in een Moztier ende leghtse pap-wijs op. Dodonæus.

Voor pijn der Ooren: Neemt het melkachtigh sap / maecht het warm ende dzypt het in de Ooren. Fuchsius.

Voor ontsakinge van 't Fondament ende Schamelheyt: Neemt het uyt-gedruchte sap van de bladeren / ende leght het met katoen op. Dioscorides.

Voor Graveel ende Geel-sucht: Neemt van het uyt-geparste sap twee oncen / vermenght het met Wijn ende laet het innemen. Brunfelsus.

Voor swaren Arbeydt der Vrouwen: Neemt van het sap / Wijn van elck anderhalf once / soete Amandelen-olie een once / maecht dit te samen lauwh / ende geest het op een reys in. Ravelingius.

Om het Melck in de Vrouwen Borsten te vermeerderen ende te verbeteren: Neemt van het sap twee oncen / vermenght het met Bier ende laet dit alle dagen gebzuycken.

Doorn-appel, in 't Latijn *Stramonium*.

Gedaente.

Dat Gewas bzeinght voort een seer hoochge ende dicke steel / die in eenige zijdescheu

scheuten verdeelt is. De bladeren zijn groot/
breedt / vooz spits toelooopen ende aen de

kanten op sommige plaetsen ghehoekt;
omtrent de oorsprongh van de welcke lang-
werpigh / getande knopkens voozt spruy-
ten / voozt brengende groote / ende kilock-
wijse witte bloemen. Na de bloemen vol-
gen ronde vruchten die met korte doornen
versien zijn / in sich besluptende kleyn plat-
achtigh zaet.

Plaetse. De Doorn-appel wordt hier te
Lande alleen in de Hoben gebonden ende
onderhouden.

Tijdt. Het bloeyt in Juny ende July.

Oeffeningh. Men zaeyt dit gewas alle
Jaer in 't laetste van Maert, ofte in 't be-
gin van April in sabelachtige aerde.

Aert en Krachten. Doorn-appel is houdt
in den vierden graet / verdoovende / 't ge-
voelen benemende / ende slaep verwekkende
van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Om pijn te stillen,
en slaep te verwecken: Neemt van het zaet
van Doorn-appel een once / kneust het een
weynigh / giet er een half pintje Brande-
wijn op / laet het r'samen staen wecken/
daer na upt geparst zijnde / koocht het tot
dat de helft van de Brandewijn versoden is/
en geest hier van op een reys een lepel vol in.
P. Poterius.

Eynde van het Seste Deel.

Z 3

HET